

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๓
๒๘ มีนาคม ๒๕๔๐

VOLUME 28 : NUMBER 13
MARCH 28, 1997

ISSN 0125-7447

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ

CONTENTS

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษจากการดื่มชาดอง(น้ำมันดําแช่รากไม้) 157
ของชาวบ้านตำบล จปร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษจากการดื่มชาดอง (น้ำมันดําแช่รากไม้)

ของชาวบ้านตำบล จปร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

ความเป็นมา

ในวันที่ 28 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 10.30 นาฬิกา ทีมสอบสวนโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร ได้รับโทรศัพท์แจ้งจากฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลชุมพรว่า ในวันที่ 26 ตุลาคม 2539 เวลาประมาณ 15.20 นาฬิกา โรงพยาบาลกะบุรี อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง ได้ส่งต่อผู้ป่วยมีอาการด้วยโรคอาหารเป็นพิษจากการดื่มชาดอง (น้ำมันดําแช่รากไม้) จำนวน 9 ราย (เสียชีวิตระหว่างการส่งต่อ 1 ราย เป็นเพศชาย อายุประมาณ 29 ปี) มารักษาที่โรงพยาบาลชุมพร และหลังจากรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลชุมพร 1 วัน มีผู้เสียชีวิต 1 ราย (เพศหญิง อายุ 42 ปี) หลังจากที่ได้รับแจ้งแล้วทีมสอบสวนโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพรได้ออกไปสอบสวนโรคที่โรงพยาบาลชุมพร กับได้ประสานกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลชุมพร และ เจ้าหน้าที่จากศูนย์ระบาดวิทยาภาคใต้จังหวัดสงขลาไปสอบสวนโรคอีกครั้งในวันที่ 29 ตุลาคม 2539

วัตถุประสงค์ของการสอบสวนโรค

1. เพื่อยืนยันการเกิดโรค
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดโรค
3. เพื่อหาแนวทางในการควบคุมป้องกันโรค

วิธีการศึกษา

ศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา โดย

1. ทบทวนบันทึกรายงานผู้ป่วย
2. สอบสวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมพร
3. สอบถามญาติผู้ป่วย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. ทางด้านห้องปฏิบัติการ ได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลชุมพรและเจ้าหน้าที่ระดับวิทยาลัย
ศูนย์ระดับวิทยาลัยภาคใต้ จังหวัดสงขลา เก็บตัวอย่างยาคองบางส่วนส่งตรวจที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์
จังหวัดสงขลา

5. นิยาม ผู้ป่วยด้วยโรคอาหารเป็นพิษ หมายถึง ผู้ที่ดื่มยาคอง ณ. วัดสระบัวทอง ตำบลจปร. อำเภอ
กระบุรี จังหวัดระนอง ในวันที่ 26 ตุลาคม 2539 แล้วมีอาการทาง ระบบทางเดินอาหารและระบบอื่นๆ
หลังจากการดื่มยาคองนั้น
ผลการสอบสวนโรคเบื้องต้น

ผู้ป่วยเป็นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้อพยพมาทำสวนกาแฟอยู่ที่ตำบล
จปร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง ในวันที่ 26 ตุลาคม 2539 ชาวบ้านประมาณ 220 คนจากหมู่บ้านใกล้เคียง
กันได้ร่วมกันมาทำบุญตักบาตร เทโวที่วัดสระบัวทอง ตำบลจปร. อำเภอกระบุรี หลังจากถวายอาหารเพล
แด่พระสงฆ์แล้วเวลาประมาณ 11.00 นาฬิกา ได้มาร่วมกันดื่มยาคอง(น้ำมันดําแช่รากไม้) ซึ่งตามปกติ ตั้งอยู่
ในศาลาวัด โดยใช้แก้วน้ำใบเล็กใบเดียวตักยาคองจากขวดไหลเวียนกันดื่มต่อไป หลังจากนั้นประมาณ 5-
15 นาทีก็เริ่มมีผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นเฉพาะผู้ที่ดื่มยาคองเท่านั้น มีผู้ป่วยรวมทั้งสิ้นประมาณ 50 ราย
มีอาการหนักเบาแตกต่างกัน จะมีอาการหน้ามืดเวียนศีรษะ ร้อนวูบวาบตามใบหน้า แสบตา แสบจมูกชาลิ้น
ชาปาก หายใจไม่สม่ำเสมอ แน่นหน้าอก คลื่นไส้อาเจียน ปวดท้อง ถ่ายเหลว ปวดกล้ามเนื้อ บางรายชักเกร็ง
ซีด หหมดสติ อาจเสียชีวิต

ผู้ป่วยที่เสียชีวิตระหว่างการนำส่งมารักษาต่อ เป็นเพศชาย อายุ 29 ปี อยู่บ้านเลขที่ 128 หมู่ 7 ตำบล
จปร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง มีอาการ หลังจากดื่มยาคองประมาณ 5 นาที มีอาการไม่รู้สึกตัว ชักเกร็ง
กระตุกทั้งตัว และ ใบหน้า มีน้ำลายฟูมปาก

ผู้ป่วยที่เสียชีวิตที่โรงพยาบาลชุมพร เป็นเพศหญิง อายุ 42 ปี อยู่บ้านเลขที่ 74/1 หมู่ 6 ตำบล จปร.
อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มยาคองประมาณ 10 นาที มีอาการไม่รู้สึกตัว ชักเกร็งกระตุกทั่วตัว ปัสสาวะ
ราด ถ่ายเหลวมีเลือดปน ใส่ท่อ และเครื่องช่วยหายใจ ให้ออกซิเจน เสียชีวิตในวันที่ 28 ตุลาคม 2539

ผู้ป่วยจำนวน 7 ราย มีผู้ป่วยหนักอยู่ในชนิดไอซียู จำนวน 2 ราย(เพศหญิง อายุ 45, 32 ปี) ผู้ป่วยอีก
5 รายอยู่ในเกณฑ์ที่ปลอดภัยแล้ว ไม่มีผู้ป่วยเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอีก ผู้ป่วยที่มีอาการหนักจะมีอาการไม่รู้สึกตัว
หมดสติ ความดันโลหิตต่ำมาก อาเจียนมีเลือดปน ถ่ายเหลว เกร็งกระตุก การหายใจผิดปกติ รายละเอียดของ
ผู้ป่วย 7 ราย มีดังนี้

- รายที่หนึ่งเป็นเพศหญิง อายุ 45 ปี อยู่บ้านเลขที่ 256/50 หมู่ 6 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มี
อาการหลังจากดื่มยาคองไปประมาณ 5 นาที มีอาการล้มทั้งยืน ไม่รู้สึกตัว อาเจียน กระสับกระส่าย
เกร็งกระตุก การหายใจไม่สม่ำเสมอ ความดันโลหิตตก (90/50 mmhg) ใส่เครื่องช่วยหายใจ และให้
ออกซิเจน อยู่ในหอผู้ป่วยไอซียู 4 วัน มีอาการดีขึ้น

- รายที่สองเป็นเพศหญิง อายุ 32 ปี อยู่บ้านเลขที่ 145/13 หมู่ 6 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี
มีอาการหลังดื่มยาคองไปประมาณ 30 นาที มีอาการปวดศีรษะมาก อาเจียนมีเลือดปน หายใจไม่
สะดวก อยู่ในหอผู้ป่วยไอซียู 3 วัน มีอาการดีขึ้นมาก

รายงานการสอบสวนโรคอาหารเป็นพิษจากการดื่มยาตอง(น้ำมันตะเภาไร่) ๑

(ต่อจากหน้า 158)

- รายที่สามเป็นเพศหญิง อายุ 36 ปี อยู่บ้านเลขที่ 155/13 หมู่ 6 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มยาตองประมาณ 30 นาที มีอาการปวดศีรษะ หน้ามืด ปวดกล้ามเนื้อทั้งตัว ปวดท้อง

- รายที่สี่เป็นเพศหญิง อายุ 25 ปี อยู่บ้านเลขที่ 128 หมู่ 7 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มยาตองประมาณ 5 นาที มีอาการชา หน้ามืด ปวดศีรษะ อาเจียน อยู่โรงพยาบาล 3 วัน แพทย์อนุญาตให้กลับบ้านได้

- รายที่ห้าเป็นผู้ป่วยเพศหญิง อายุ 24 ปี อยู่บ้านเลขที่ 70/12 หมู่ 7 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มยาตองประมาณ 15 นาที มีอาการ เป็นลม หมดสติ ถ่ายเหลว มีอาการดีขึ้นมาก

- รายที่หกเป็นผู้ป่วยเพศหญิง อายุ 40 ปี อยู่บ้านเลขที่ 158/11 หมู่ 7 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มประมาณ 10 นาที มีอาการเสบตา เสบจุก ปวดศีรษะ น้ำตาไหล ถ่ายเหลว มีอาการดีขึ้น

- รายที่เจ็ดเป็นผู้ป่วยเพศชาย อายุ 44 ปี อยู่บ้านเลขที่ 144/2 หมู่ 7 ตำบล จปร. อำเภอกระบุรี มีอาการหลังดื่มยาตองประมาณ 1 ชั่วโมง มีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน แน่นหน้าอก ถ่ายเหลว มีอาการดีขึ้นมาก
ยาตอง(น้ำมันตะเภาไร่) ดองไว้ในขวดโหลวางไว้กลางศาลาวัด พระภิกษุรูปหนึ่งของวัดเป็นผู้ปรุงขึ้น รับประทานกันมาประมาณ 3-4 เดือนแล้ว ถ้าขาดอง หมดก็เติมน้ำฝนลงไป ไม่มีส่วนผสมที่เป็นเหล้า

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษ จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ

กลุ่มอายุ	ชาย	หญิง	รวม
20-29	1	2	3
30-39	0	2	2
40-49	1	3	4
รวม	2	7	9

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษ จำแนกตามอาการป่วย

อาการ	มีอาการ (จำนวน)	ไม่มี	รวม
หายใจไม่สม่ำเสมอ	5	4	9
คลื่นไส้ อาเจียน	7	2	9
ปวดท้องถ่ายเหลว	5	4	9
ปวดกล้ามเนื้อ	2	7	9
ชักเกร็ง กระตุก	3	6	9
หมดสติ	4	5	9
เสียชีวิต	2	7	9

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ผลการตรวจตัวอย่างซากของกองหินวิทยา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ส่งตรวจโดยกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค ฯ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง พบว่า มีสารระเหยปนเปื้อน และผลจากศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์จังหวัดสงขลา พบว่ามีสารระเหยปนเปื้อนเช่นเดียวกัน เข้าใจว่ามีการปนเปื้อนหรือใช้แทนเหล้าในการดองยา

ตรวจพบ

- Chloroform 4.46 g/ 100 ml หรือเท่ากับ 3.0 ml/ 100 ml ในน้ำแช่รากไม้ตัวอย่าง
- Ethanol 23.94 % (Vol%) ในน้ำแช่รากไม้ตัวอย่าง

Chloroform เป็นตัวทำละลายที่ใช้ทางอุตสาหกรรมและห้องปฏิบัติการ มีคุณสมบัติเป็นสารระเหยไม่ติดไฟ เป็นสารมีพิษที่สามารถออกฤทธิ์เฉียบพลัน จุดเดือด 61 - 62 C ละลายน้ำได้ในอัตราส่วน 1:200 มีความหนาแน่นมากกว่าน้ำ คือ 10474 ดังนั้น ในส่วนผสมที่มีปริมาณ Chloroform มาก ๆ จะเกิดการแยกชั้นระหว่างน้ำและ Chloroform โดย Chloroform จะอยู่ชั้นล่าง

วิจารณ์

ขนาดความเป็นพิษทางปากที่ทำให้ตายได้เท่ากับ 10 มิลลิลิตร ทำให้เกิดพิษแบบเรื้อรัง โดยออกฤทธิ์ทำลายตับและไต กรณีที่สูดดมเข้าไปมาก ๆ จะก่อให้เกิดความกดดันต่ำ กดการหายใจที่ระดับ 100 - 1000 ppm. ในอากาศ จะทำให้มีอาการง่วง และที่ระดับสูงกว่า 7000 ppm. ทำให้หมดสติและเสียชีวิตได้

ในช่วงเช้าของวันที่เกิดเหตุมีผู้ดื่มชาดองไปบ้างแต่ไม่มีอาการผิดปกติใดๆ ผู้มีอาการเป็นผู้ที่ดื่มชาดองหลังถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุแล้วทั้งสิ้น สันนิษฐานว่า ชาวบ้านที่ได้ดื่มชาดองมาเป็นประจำในช่วงวันเทศกาล หรือวันที่ทำบุญที่วัดปกติมีผู้ดื่มจำนวนไม่มาก จึงได้สังเกตเฉพาะส่วนที่เป็นน้ำมันดีหรือน้ำฝนซึ่งอยู่ด้านบนดื่มกัน รวมทั้งผู้ที่ดื่มในช่วงเช้าของวันที่เกิดเหตุแล้วไม่มีอาการ หลังจากนั้น น้ำในขวดโหลได้ลดลงไปมากแล้ว เมื่อผู้ป่วยเหล่านั้นมาดื่มน้ำอีกในช่วงหลังจากถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุแล้ว ในช่วงนี้ได้ดื่มชาดองที่มีสารระเหยปนเปื้อนอยู่ด้วยเข้าไปดื่มกัน การเกิดพิษในครั้งนี้ สันนิษฐานว่า น้ำแช่รากไม้ซึ่งมีส่วนผสมของ Chloroform ละลายอยู่ในส่วนบน จะมีความเข้มข้นเจือจางกว่าส่วนล่าง เมื่อมีผู้ดื่มน้ำแช่รากไม้ส่วนบนในช่วงเช้า จึงไม่พบการเกิดพิษเฉียบพลัน แต่เมื่อดื่มส่วนผสมในส่วนล่างจึงเกิดอาการมีพิษขึ้น และเนื่องจากบางรายรีบมาทำบุญที่วัดโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้ามาก่อน เมื่อดื่มชาดองเข้าไปจึงมีอาการรุนแรงมากกว่าผู้อื่น เมื่อผู้ป่วยบางรายที่ไม่รู้สึกตัวมีอาการคลื่นไส้อาเจียน การอาเจียนออกมาอาจทำให้เกิดการสำลักอาหารหรือน้ำชาดองที่มีส่วนผสมของสารปนเปื้อนเข้าไปในระบบทางเดินหายใจ ถ้าไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือที่ถูกต้องก็ทำให้ผู้ป่วยถึงแก่เสียชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการให้สุศึกษาประชาสัมพันธ์และเตือนแก่ประชาชน ในเรื่องสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร และน้ำ ควรสังเกตอาหารและน้ำที่อาจมีการปนเปื้อน และหลีกเลี่ยงไม่รับประทานอาหารหรือน้ำนั้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ

- พญ.นิภา ธนภัทร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมพร รักษาการนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดชุมพร
- พญ.กอบกุล พูลปัญญาวงศ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายการแพทย์ หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมสังคม โรงพยาบาล

ชุมพร

- นายวิจารณ์ ลีลาพงศ์ ผู้อำนวยการศูนย์ระบาดวิทยาภาคใต้
- นายแพทย์วุฒิไกร มุ่งหมาย นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดระนอง
- นายแพทย์ธงชัย กิริติหัตถยากร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลกระบี่
- เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระนอง

คณะผู้สอบสวนโรค

1. นางสุมลยา เลิศศักดิ์ชัย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร
2. นางพรทิพย์ สกฤตศักดิ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร
3. นางนลินี บุญขประวีตร	ศูนย์ระบาดวิทยาภาคใต้
4. นางสาวพัชนี นักรา	ศูนย์ระบาดวิทยาภาคใต้